

Lejla Ramić*

Novi model naplate RTV takse

Sadržaj

1. Uvod

2. Analiza novog modela naplate RTV takse

3. Zaključak

1. Uvod

Uloga javnog RTV servisa u demokratskom društvu je nemjerljiva. Javni RTV servis treba da bude promoter najviših novinarskih standarda poput tačnosti, provjerljivosti i objektivnosti, iz čega proizilazi da RTV servis ne bi smio biti predmet politiziranja¹. Najviši novinarski standardi moraju odvojiti javni RTV od komercijalnih RTV stanica. Postojanje stabilnog i neovisnog RTV servisa proizilazi iz obaveza koje je država Bosna i Hercegovina preuzela na svom europskom putu u skladu sa Rezolucijom Vijeća Europe 1513². Postojeći model RTV takse koji je u primjeni otvara mnoga pitanja, između ostalog pitanje zakonitosti i održivosti.

U redovima koji slijede, analizirala sam aktuelni model naplate RTV takse u okviru pozitivnopravnih propisa, s naglaskom na zakonitost modela i njegov odnos sa legislativom koja reguliše prava potrošača u Bosni i Hercegovini uz navođenje razloga koji zahtijevaju izmjenu postojećeg stanja.

2. Analiza novog modela naplate RTV takse

Novi model plaćanja RTV takse podijelilo je javnost u Bosni i Hercegovini. Model plaćanja takse je i ranije uzrokovao polemike u javnosti i dovodio do različitih stavova³, „predstavnik

* Autorica je bakalaureat prava i saradnica FCJP.

¹ Čl. 26 st. 1 Zakona o Javnom servisu radio-televizije Bosne i Hercegovine, *Sl. gl. BiH* 78/05, 35/09, 32/10, 51/15 i 25/16.

² Put u Evropu nije moguć bez održivog javnog servisa. Dostupno na <https://www.vecernji.ba/vijesti/put-u-europu-nije-moguc-bez-odrzivog-javnog-rtv-servisa-1054549>, očitavanje: 18. 04. 2018.

³ Naime, Milorad Dodik, predsjednik RS, nakon sastanka sa zvaničnicima RS u zajedničkim institucijama BiH poručio je da očekuje da jedan od zaključaka posebne sjednice bude da se ne plaća RTV taksa. Dostupno na: <http://www.nezavisne.com/novosti/drustvo/Poziv-gradjanima-RS-da-ne-placaju-TV-pretplatu/196064>, očitavanje: 10. 04. 2018. Direktor BHRT-a Belmin Karamehmedović u intervjuu za sarajevski dnevnik *Faktor* izjavio da za novi zakon nisu bile strane iz RS-a i HDZ, ali i da je Bosna i Hercegovina „jedina država u kojoj ljudi, koje su građani izabrali da štite zakon, otvoreno pozivaju na njegovo kršenje“. Referirao se na pozive predstavnika HDZ-a i stranaka

konstitutivnih naroda“ u Bosni i Hercegovini, što je obavezu plaćanja RTV takse učinilo političkim pitanjem. Odabir modela plaćanja RTV takse je pitanje tehničke prirode kojem je osnovni cilj sprečavanje finansijskog kolapsa javnog RTV servisa. Ipak, u Bosni i Hercegovini predstavlja još jedno pitanje koje dovodi do oštrih političkih podjela⁴.

Način finansiranja javnih emitera u BiH podrazumijeva finansiranje od reklama i RTV takse. Loše finansijsko stanje javnog RTV servisa posljedica je, između ostalog, evazije plaćanja RTV takse od strane građana. Uprkos zakonom propisanoj obavezi za domaćinstva ili pravna lica da na posjedovanje tv ili radio prijemnika plaćaju RTV taksu⁵.

Putem sredstava javnog informisanja, građani u BiH su saznali da je između javnog preduzeća Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo i javnog RTV servisa (BHRT i RTV Federacija) zaključen poseban poslovni ugovor⁶ kojim se reguliše novi model naplate RTV takse. Pravni osnov zaključivanja ugovora između JP Elektroprivreda BiH i javnog RTV servisa je Zakon o Javnom servisu radio-televizije BiH. Konkretno, stavom 3 člana 18 propisana je mogućnost povjeravanja naplate RTV takse drugim pravnim licima (preduzećima, agencijama i sl) na ugovornoj osnovi.

Način naplate RTV takse određuje i uspostavlja Odbor sistema⁷, a nadležnost za praćenje naplate RTV takse pripada organizacionoj jedinici koja o tome obavještava Odbor sistema. Zakon o Javnom servisu radio-televizije BiH⁸ propisuje mogućnost povjeravanja RTV takse drugim pravnim licima na ugovornoj osnovi ukoliko tome prethodi odluka Odbora sistema.

Novi model plaćanja takse koji je regulisan poslovnim ugovorom podrazumijeva da će se taksa plaćati putem računa za električnu energiju. S obzirom da se kao ugovorne strane u zaključenom poslovnom ugovoru ne pojavljuju Elektroprivreda RS i HZ HB Mostar, time novi model plaćanja nije implementiran na cijelom teritoriju Bosne i Hercegovine. RTV taksu kao stavku računa za električnu energiju dobivaju i plaćaju samo oni građani koji imaju ugovorni odnos sa JP Elektroprivreda BiH, kao isporučiteljem električne energije.

---

iz RS-a da građani ne plaćaju zakonom propisanu taksu. Dostupno na: <http://www.media.ba/bs/magazin-novinarstvo/javni-rtv-servisi-u-bih-losa-slika-koju-gradani-ne-zele-placati>, očitavanje: 10. 04. 2018.

⁴ Borjana Krišto, zastupnica Hrvatske demokratske zajednice BiH u Parlamentu BiH, stranke koja godinama zagovara formiranje kanala na hrvatskom jeziku, ponovo je pozvala građane da ne finansiraju javni servis. Kako je zastupnica istakla oblast javnog servisa se nastoji urediti na način da i hrvatski narod, kao konstitutivan narod u Bosni i Hercegovini dobije svoj medij, kao temeljno ljudsko pravo. Sve dok se ta oblast ne uredi tako da Hrvati imaju kanal na hrvatskom jeziku, hrvatski narod sigurno neće plaćati pretplatu. Dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/naplata-rtv-pretplate-u-skripcu-etnickih-podjela/26920599.html>, očitavanje: 10. 04. 2018. Zastupnica Srpske demokratske stranke u Parlamentu BiH, Aleksandra Pandurević, bojkotuje plaćanje pretplate, te je istakla da se može govoriti o RTRS-u kao servisu jedne partije i zbog čega smatra da Srbi ne trebaju plaćati pretplatu, te da Javni servisi treba da se finansiraju iz budžeta. Dostupno na: <https://www.slobodnaevropa.org/a/naplata-rtv-pretplate-u-skripcu-etnickih-podjela/26920599.html>, očitavanje: 10. 04. 2018.

⁵ Čl. 17 st. 1 Zakona o Javnom servisu radio-televizije BiH (bilj. 1).

⁶ U skladu sa Zakonom o slobodi pristupa informacijama BiH, *Sl. gl. BiH* 28/00, 45/06, 102/09 i 62/11, dana 02. 03. 2018. uputila sam zahtjev Javnom RTV servisu za dostavljanje kopije poslovnog ugovora zaključenog između JP Elektroprivreda BiH i Javni RTV servis, ali je o mom zahtjevu negativno Rješenjem br. 440-03/230 od 20. 03. 2018. odlučila Radio-televizija FBiH. S obzirom da Radio-televizija FBiH nije organ kojem sam uputila zahtjev, Rješenje br. 440-03/230 je nezakonito u skladu sa čl. 264 st. 4 Zakona o upravnom postupku FBiH, *Sl. nov. FBiH* 02/98 i 48/99. Prigovor na Rješenje br. 440-03/230 je uloženo 26. 03. 2018. i do okončanja ovog rada nije riješen.

⁷ Čl. 18 st. 1 Zakona o Javnom servisu radio-televizije BiH (bilj. 1).

⁸ *Ibid.*

Burna reakcija javnosti prouzrokovana je činjenicom da izmjena modela krši osnovna potrošačka prava i interese. Pitanje prava potrošača u Bosni i Hercegovini regulisano je na državnom nivou Zakonom o zaštiti potrošača BiH⁹. Zakon o zaštiti potrošača BiH predstavlja osnov potrošačke legislative, kojim se osigurava zaštita ekonomskih interesa i sigurnost potrošača, te regulisanje kriterija koji su neophodni za pružanje kvalitetne ekonomske usluge potrošačima. Postojanje nezavisnog i samostalnog tijela, tačnije Institucije ombudsmana za zaštitu potrošača u BiH (*Institucija ombudsmana*) ustanovljeno je pomenutim zakonom. Svrha Institucije ombudsmana je promovisanje i učinkovita zaštita prava i interesa potrošača u BiH. Kako se novim modelom naplate takse zadire u sferu potrošačkih prava, Institucija ombudsmana se oglasila u *Posebnom izvješću*. U njemu je zauzela stav da je postojeći model naplate nezakonit i neodrživ¹⁰.

Naime, model naplate takse koji se primjenjuje u praksi u suprotnosti je sa zakonskom odredbom člana 36 stav 2 Zakona o zaštiti potrošača BiH. Računi za pružene usluge (isporuka energije, plina, grijanja), zatim telekomunikacijske, komunalne i druge usluge (RTV i sl) potrošaču se moraju dostaviti posebno za svaku uslugu¹¹. Zakonodavac nije ostavio drugu mogućnost, s obzirom da je propisano pod moranjem dostavljanje odvojenog računa. Pravo je potrošača da mu isporučitelj usluga, u konkretnom slučaju elektroprivredno preduzeće, dostavi poseban (odvojen) račun za isporučenu električnu energiju sa jasnim pregledom svih stavki. Institucija ombudsmana, u Posebnom izvješću, koji predstavlja kolektivnu mjeru, odnosno pravni instrument za ostvarivanje kolektivnih prava i interesa potrošača, zauzela je stav da dostavljanje odvojenog računa za pružene usluge, kao i RTV taksu osnovno potrošačko pravo. Dostavljanjem odvojenog računa za svaku pruženu uslugu i RTV taksu osigurava se efikasna zaštita potrošača. Osiguravanjem i zaštitom osnovnog potrošačkog prava na dostavljanje posebnog računa za RTV taksu slijedi da je novi model plaćanja takse neodrživ.

Alarmantan položaj javnog RTV servisa u Bosni i Hercegovini iziskivao je poduzimanje hitnih promjena u modelu naplate, koja se u malom procentu plaća, ali ne tako da se novi model naplate uvodi bez prethodne saglasnosti Odbora sistema, odnosno suprotno članu 18 stav 1 Zakona o Javnom servisu radio-televizije Bosne i Hercegovine. Vodeći se argumentom teškog finansijskog stanja javnog servisa, te pozivajući se na primjere naplate takse država iz regiona kao i malu naplativnost takse na posjedovanje tv/radio prijemnika, JP Elektroprivreda BiH novi model naplate cijeni kao društveno odgovorno postupanje. Cilj aktuelnog modela naplate je sprečavanje kolapsa, i osnaživanje javnog RTV servisa što je neizostavan segment europskog puta Bosne i Hercegovine. Proces stabilizacije i pridruživanja zahtijeva uređivački nezavisan i finansijski održiv javni RTV sistem¹².

Novi model plaćanja RTV takse koji je uveden na teritoriji FBiH potaknuo me da posegnem za informacijama o načinu naplate RTV takse u državama regiona, kao i pojedinim državama, članicama Europske unije. Izvor informacija je istraživanje, od 02. marta 2016. godine, koje je

⁹ Sl. gl. BiH 25/06 i 88/15.

¹⁰ Institucija ombudsmana za zaštitu potrošača u BiH. Odgovor na poslaničko pitanje od 17. 10. 2016. Dostupno na: <http://www.ozp.gov.ba/node/102>, očitavanje: 21. 03. 2018.

¹¹ Čl. 36 st. 2 Zakona o zaštiti potrošača BiH (bilj. 9).

¹² Dokument „RTV taksa/pristojba“ Sekretarijata/Tajništva Zajedničke službe Parlamentarne skupštine BiH pod brojem 4 od 03. 12. 2007. Dostupno na: <https://www.parlament.ba/Publication/Read/3977?title=%D1%80%-D1%82%D0%B2-%D1%82%D0%B0%D0%BA%D1%81%D0%B0%D0%BF%D1%80%D0%B8%D1%81%D1%82%D0%BE%D1%98%D0%B1%D0%B0&pageId=0>, očitavanje: 23. 03. 2018.

namijenjeno poslanicima i delegatima Parlamentarne skupštine BiH. Istraživanje se odnosi na načina naplate RTV takse i finansiranje javnih RTV servisa u osam evropskih država¹³. Analizirajući sadržaj istraživanja, obaveza plaćanja RTV takse u zemljama regiona egzistira u Republici Hrvatskoj i Srbiji, a Crna Gora je ukinula obavezu plaćanja RTV takse 2008. godine. Naplata takse u Hrvatskoj se vrši direktno, a u Srbiji uz račun za električnu energiju sa tendencijom ukidanja ovog modela. Ostale države koje su bile obuhvaćene pomenutim istraživanjem (Austrija, Švicarska, Švedska, Njemačka, Belgija-regija Valonija) poznaju obavezu plaćanja RTV takse i ona se naplaćuje direktno od građana. Obaveza plaćanja odnosi se na svako domaćinstvo i poslovne subjekte koji posjeduju najmanje jedan televizijski i/ili radio prijemnik a u Njemačkoj je obaveza uspostavljena za stambenu jedinicu bez obzira na posjedovanje prijemnika. Model plaćanja takse koji podrazumijeva direktno naplaćivanje takse od građana obezbjeđuje finansijsku kao i programsku neovisnost i samostalnost. Nadalje, direktni model naplate RTV takse karakteriše transparentnost u naplati takse, te ne dovodi u pitanje ostvarivanje potrošačkih prava i interesa.

U Posebnom izvješću, Institucija ombudsmana je istakla da usluge koje JP Elektroprivreda BiH pruža građanima pripada režimu ugovornih odnosa. Pri tom se kao osnov navodi član 63 Opštih uvjeta za isporuku električne energije u FBiH,¹⁴ kojim je propisano da je elektroprivredno preduzeće obavezno sa potrošačem zaključiti ugovor o snadbijevanju električnom energijom. Ugovorom između potrošača i elektroprivrednog preduzeća preciziraju se bitni elementi ugovora. Međutim, na temelju normativne analize proizilazi da Opšti uvjeti za isporuku električne energije FBiH koje je koristila Institucija ombudsmana u posebnom izvješću datiraju iz 2008. godine. Nakon Opštih uvjeta za isporuku električne energije FBiH donesenih 2008. godine, Regulatorna komisija za energiju u FBiH je 2014. godine donijela nove Opšte uvjete za isporuku električne energije u FBiH. U skladu sa principom *lex posteriori derogat legi priori*, raniji opći uvjeti iz 2008. godine su donošenjem novih uvjeta prestali važiti. Opšti uvjeti za isporuku električne energije FBiH iz 2014. godine¹⁵ ne poznaju odredbe koje je Institucija ombudsmana navela u svom posebnom izvješću, a koji se odnose na poštivanje sadržaja zaključenog ugovora i obaveze krajnjeg kupca da plati račun za isporučenu električnu energiju.

Greška koja je Institucija ombudsmana načinila u svom posebnom izvješću o novom modelu naplate RTV takse je odraz krajnje neodgovornog i nestručnog odnosa u vezi sa ulogom koju Institucija ombudsmana ima u sistemu zaštite potrošača. Navođenje pravnog osnova u posebnom izvješću koji više nije pozitivnopravni propis nedvojbeno narušava ugled Institucije ombudsmana, te umanjuje značaj i ulogu Posebnog izvješća.

¹³ Dokument „Način plaćanja RTV takse i finansiranje javnih RTV sistema u osam evropskih država“ Sekretarijata/Tajništva Zajedničke službe Parlamentarne skupštine Bosne i Hercegovine pod brojem 03/10-50-19-299-2/16 od 02. 03. 2016. Dostupno na: <https://www.parlament.ba/Publication/Read/4721?title=nacin-naplate-rtv-takse-i-finansiranje-javnih-rtv-sistema-u-osam-evropskih-drzava-&pageId=0>, očitavanje: 16. 03. 2018.

¹⁴ Regulatorna komisija za električnu energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine – FERK na IX sjednici, 23. 05. 2008. donijela je Opće uvjete za isporuku električne energije u FBiH. Dostupno na: http://www.ferk.ba/hr/images/stories/2008_dokumenti/opci_uvjeti_hr.pdf, očitavanje: 19. 03. 2018.

¹⁵ Regulatorna komisija za električnu energiju u Federaciji Bosne i Hercegovine – FERK na XVIII sjednici, 24. 10. 2008. donijela je Opće uvjete za isporuku električne energije u FBiH. Dostupno na: https://www.elektroprivreda.ba/upload/documents/dokumenti/Opći_uslovi_za_iskoruku_ee_01_01_2015.pdf, očitavanje: 20. 03. 2018.

3. Zaključak

Na temelju analiziranog, model naplate takse, koji egzistira na jednom dijelu teritorije BiH je nezakonit jer je u suprotnosti sa članom 36 stav 2 Zakona o zaštiti potrošača u BiH. Zakonom utemeljeno pravo potrošača je da za svaku pruženu uslugu, uz izričito navođenje RTV takse, bude dostavljen pojedinačni račun. Uprkos navodima JP Elektroprivrede BH o postupanju preduzeća u skladu sa Zakonom o zaštiti potrošača BiH, iz činjeničnog stanja nedvojbeno proizilazi očigledno kršenje i postupanje u suprotnosti sa zakonom garantiranim pravima potrošača.

Postupku povjeravanja naplate RTV takse drugim pravnim licima na ugovornoj osnovi mora prethoditi afirmativna odluka Odbora sistema. Ona u ovom slučaju ne postoji. Samim time, pozivanje JP Elektroprivreda BiH na postojanje poslovnog ugovora kao legalnog i legitimnog osnova nema zakonsko uporište.

Aktuelnim modelom naplate takse, kao mjesečne naknade za posjedovanje radio/TV prijemnika krši se pravo pristupa osnovnim potrebama i uslugama, pravo izbora, jednakost u pristupu i tretmanu svih potrošača¹⁶. Postupanje javnog preduzeća, koje na tržištu ima monopolski položaj s obzirom da se bavi uslugama od interesa za državu, je nedopustivo. Javno preduzeće JP Elektroprivreda BiH svojim postupanjem krši odredbu stava 2 člana 36 Zakona o zaštiti potrošača BiH. Nezakonitost postojećeg modela za posljedičnu vezu ima netransparentnost plaćanja RTV takse. Nedostatak transparentnosti plaćanja proizilazi iz činjenice da na platnom nalogu, koji je sastavni dio računa, nije posebno iskazan iznos za RTV taksu, već je iskazan cijeli iznos (utrošena električna energija + RTV taksa). Upitno je da li prosječni potrošač analizira stavke računa koji mu se dostavlja uz nalog za plaćanje. Iako JP Elektroprivreda BiH iznosi argument koji se temelji na postojanju mogućnosti plaćanja samo iznosa koji se odnosi na isporuku električne energije, bez plaćanja iznosa koji se odnosi na RTV taksu putem priznanica ili putem korekcije iznosa na automatskim elektronskim uplatnicama, svrsishodno je postaviti pitanje da li je prosječni potrošač upoznat sa ovom mogućnošću korigovanja iznosa ili upotrebe priznanica kako bi se platila samo usluga električne energije?

Kao jedan od mehanizama za uspostavu finansijski stabilnog javnog RTV servisa je povećavanje procenta naplate RTV takse, kao ključnog izvora finansiranja RTV servisa. Međutim, model naplate ne smije ugrožavati prava platiša, kao i nametati obavezu koja nije sastavni dio ugovora zaključenog sa isporučiteljem električne energije.

Novi model naplate takse pored kršenja potrošačkih prava ujedno je i diskriminatorni budući da se primjenjuje samo na dijelu teritorije Bosne i Hercegovine. Trošak takse snose potrošači koji uslugu električne energije dobivaju od JP Elektroprivreda BiH. Na osnovu teritorijalne pripadnosti potrošači koji plaćaju energiju JP Elektroprivreda tretirani su nepovoljnije od osoba koje se nalaze u uporedivom ili analognom položaju izvan ovog teritorija, odnosno, bilo gdje na teritoriji Bosne i Hercegovine. Pravo na jednak tretman znači i pravo na jednakost pred zakonom. Ovo pravo podrazumijeva i mogućnost fizičkih i pravnih lica da pod jednakim uslovima imaju pristup pravnim sredstvima i da državni organi osiguraju da se o njihovim pravima na teritoriji BiH rješava pod jednakim uslovima. Kako je potrošačima samo na teritoriju JP Elektroprivreda uspostavljena obaveza naplate RTV taksi, to je na djelu diskriminacija po

¹⁶ Institucija ombudsmana za zaštitu potrošača u BiH. Odgovor na poslaničko pitanje od 17. 10. 2016. Dostupno na: <http://www.ozp.gov.ba/node/102>, očitavanje: 21. 03. 2018.

osnovu teritorijalne pripadnosti u odnosu na sve građane BiH koji se nalaze u uporedivoj ili analognoj situaciji, a nisu nastanjeni na ovom teritoriju. Oslanjajući se na sve to, dodatni razlog neodrživosti aktuelnog modela plaćanja proizilazi iz nepristupanja i dva preostala isporučitelja električne energije zaključivanju poslovnog ugovora o novom modelu naplate RTV takse.

Na temelju izloženog zaključujem da je potrebno promijeniti postojeći model naplate RTV takse, kojim će biti otklonjeni nedostaci aktuelnog modela plaćanja takse. Potrebno je uspostaviti model naplate koji će istovremeno omogućiti ostvarivanje interesa javnog RTV servisa BiH i poštivanje prava i interesa potrošača. Neosporno je da je zakonito povjeriti naplatu usluge drugom preduzeću ili agenciji na ugovornoj osnovi, uz postojanje prethodne saglasnosti Odbora sistema, ali ne na način da se usluga koja se isporučuje i RTV taksa objedinjavaju na jednom računu i platnom nalogu.

New RTV tax collection model

Summary

This paper analyzes the current RTV tax collection model within the framework of positive legal regulations with an emphasis on legality of the model and its relation with the legislation regulating the consumer rights in Bosnia and Herzegovina and provides the reasons for alteration of the existing model due to its drawbacks.

In Bosnia and Herzegovina, each household and legal entity in the territory of Bosnia and Herzegovina that possesses a radio or television receiver is obliged to pay the tax. The difficult financial situation in which the public RTV service in BiH currently is, requires alteration of the model of tax collection, which is one of the financial resources. The new model of tax collection was established based on the business contract signed between Javno preduzeće Elektroprivreda BiH d.d. Sarajevo (Public Enterprise Electric Utility of Bosnia and Herzegovina) and the public RTV service (BHRT and RT FBiH), which entails that the tax is to be paid as part of the energy bill.

Strong public reaction against the alteration of the collection tax model ensued, since the model has not been legally established because there had been no affirmative decision of the system's Board, as well as due to its contradiction to consumer rights and interests. It is in consumers' interest to receive a separate bill for each service provided, including the RTV tax, which was not fulfilled in the new model. The model is also discriminatory taking into consideration that it has not been implemented in the area of BiH, but it includes only the consumers whose electrical energy provider is JP Elektroprivreda BiH d.d. Except for JP Elektroprivreda BiH d.d., the electrical energy service is provided by Elektroprivreda RS and HZ HB Mostar, which did not sign the business contract on the new tax collection model, and thus their consumers are not obliged to pay the tax.

The current model should be modified in a way that the existing drawbacks, thoroughly explained in the paper, are eliminated and thus a model of tax collection corresponding with the interests of the public RTV service of BiH as well as the rights and interests of the consumers will be established.